

**Kompenzacija/
naknada štete žrtvama**

Hajrija Hadžiomerović-Muftić
Federalna tužiteljica
Federalno tužilaštvo FBiH

Međunarodni dokumenti

- *UN Konvencija o transnacionalnom organizovanom kriminalu sa dodatnim Protokolima – Palermo protokol*
- *Evropska konvencija o obeštećenju žrtava kaznenih djela nasilja / 1983/*
- *-Preporuka o poziciji žrtve u okviru kaznenog prava i postupka (1985)*
- *-Preporuka o pomoći žrtvama i prevenciji viktimizacije (1987) godina)*
- *(Standardi zaštite žrtava nasilja u kaznenim postupcima-ovom Konvencijom uspostavljaju se minimalni standardi koji se odnose na obeštećenje žrtava kaznenih djela nasilja, pristup odgovarajućim informacijama, socijalnu, zdravstvenu i pravnu pomoć).*

Međunarodni standardi

- Član 6. Protokola iz Palerma glasi: “Svaka država potpisnica dužna je osigurati da njen domaći pravni sistem sadrži mjere koje žrtvama trgovine nude mogućnosti dobijanja odštete za pretrpljenu štetu”
- Konvencija Vijeća Evrope u borbi protiv trgovine ljudima, odredba člana 4. glasi: “ Svaka članica dužna je usvojiti takve zakonske i/ ili druge mjere, koje su potrebne da bi se garantirala odšteta žrtvama u skladu sa domaćim zakonom”.
- Konvencija o organizovanom kriminalu, u članu 25. stav 2. zahtjeva da se uspostave barem neke “odgovarajuće procedure” kako bi se osigurao pristup odšteti ili restituciji:

Temeljna načela iz Konvencije

- *obavezuju države da:*
- *svoje zakone usklade i žrtvama osiguraju odštetu za ona djela ili propuste države što predstavlja kršenje međunarodnih ljudskih prava i normi humanitarnog prava;*
- *ako se to kršenje ne može pripisati državi, odštetu žrtvama treba osigurati strana koja je odgovorna;*
- *ako strana koja je odgovorna za kršenje prava ne može ili nije voljna da obešteti, država treba pokušati da žrtvi ili njenoj /njegovoj obitelji osigura odštetu;*
- *države su pozvane, da osnuju nacionalne fondove za odštetu žrtvama i da traže druge izvore finansiranja kada je to potrebno.*

Usklađevanje međunarodnih i domaćih standarda

- U skladu sa međunarodnim standardima u krivičnom zakonodavstvu potrebno je predvidjeti stroge i jedinstvene materijalne i procesne regulative.
- U kontekstu toga potrebno je:
 - -trgovinu ljudima propisati kao krivično djelo,
 - -obezbijediti odgovorno i uz maksimalnu diskreciju -efikasno vođenje istrage,
 - pri izvođenju dokaza na glavnom pretresu obezbijediti maksimalnu zaštitu i sigurnost svjedoka žrtava trgovine i utvrditi adekvatne kazne,
 - obezbijediti žrtvama ostvarivanje imovinsko pravnog zahtjeva i naknade štete,
 - izricanje mjera zabrane raspolaganja imovinom osoba protiv kojih se vode postupci,
 - u slučajevima prekograničnog kriminala obezbijediti uspostavljanje efikasnije prekogranične saradnje.

Prava oštećenih krivičnim djelom

- Deklaracijom o pravima i pomoći žrtvi iz 1985. godine –utvrđena osnovna prava žrtve, koja uključuju prava na:
 - pravedan tretman pred zakonom,
 - pravo na pravnu pomoć,
 - pravo na informisanost o činjenicama koje se tiču krivičnog djela, pravo na aktivnu ulogu u svim važnijim fazama postupka i zaštitu u tom postupku, koja uključuje zaštitu žrtve kao svjedoka od zastrašivanja i osvete učinioca i uzimanje izjave u postupku koji nije otvoren za javnost, kada to interes i žrtve svjedoci zahtjevaju,
 - da se objavljivanje imena i adresa žrtve vrši samo u slučajevima kada to zahtjeva interes postupka i javnost.
 - Nažalost praksa je pokazala da je žrtva u krivičnom postupku često potpuno sama, bez podrške (pravne i psihološke), bez stvarnih saznanja o svojim pravima, o pravima na pomoć u procesu oporavka od učinjenog zlostavljanja i nasilja.

Krivični zakoni u BiH

- *Zakon o krivičnom postupku BiH.*
- *član 20. stav h. (oštećeni je osoba kojoj je osobno ili imovinsko pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo).*
- *Član 193.– Predmet imovinsko pravnog zahtjeva*
- *Član 194. - Podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva,*
- *Član 195. - Postupak za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva*
- *član 196. – odustajanje od prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva*
- *član 198. – odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu*
- *197. - Obaveza Tužitelja i Suda u vezi utvrđivanja činjenica (tužitelj je dužan da prikupi dokaze i izvidi sve što je potrebno za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu)*
- *(odgovarajući članovi u ZKP entiteta i BD BiH).*
- *Član 202. - Privremene mjere obezbjeđenja*
- *Član 72. ZKP BiH- Naredba banci ili drugoj pravnoj osobi (dostavljanje podataka o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima),*
- *Član 73. Privremeno oduzimanje imovine radi obezbjeđenja (sud može u bilo koje vrijeme donijeti na prijedlog tužitelja privremenu mjeru oduzimanja imovine koja se ima oduzeti po KZ BiH, mjeru zaplijene ili drugu neophodnu privremenu mjeru, kako bi se spriječilo bilo kakvo korištenje, otuđenje ili raspolaganje tom imovinom).*

ODUZIMANJE PREDMETA

- *Član 78 KZ BiH - Predmeti koji su u upotrebljeni ili su bili namjenjeni za počinjenje kaznenog djela ili koji su nastali počinjenjem kaznenog djela oduzet će se kada postoji opasnost da će ponovno biti upotrebljeni za počinjenje kaznenog djela ili kada se radi zaštite opće sigurnosti i razlozi morala oduzimanje čini prijeko potrebnim, ako su vlasništvo počinitelja.*
- *St. 2- mogu se oduzeti i predmeti iako nisu vlasništvo počinitelja kada to zahtjevaju interesi opće sigurnosti i razlozi morala, ali se time ne dira u prava trećih osoba na naknadu štete od počinitelja.*

ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI PRIBAVLJENE KRIVIČNIM DJELOM

- *Krivični zakon BiH*
 - *Član 110 – niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom,*
 - *Član 110a- prošireno oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,*
 - *Član 111. Način oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,*
 - *Član 112. Zaštita oštećenog,*
 - *Član 113. Nastupanje pravnih posljedica osude,*
 - *Član 114. Vrste pravnih posljedica osude,*
 - *Član 115. Početak i trajanje pravnih posljedica osude,*
 - *Član 116. Prestanak mjera sigurnosti i pravnih posljedica osude na osnovu sudske odluke.*
-
- *Krivični zakon F BiH- Član 413. ZKP F BiH - Imovinska korist pribavljena krivičnim djelom utvrđuje se u krivičnom postupku*
 - *Stav 2. tužitelj je u toku postupka dužan prikupiti dokaze i izviđati okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.*

ODGOVORNOST PRAVNIH OSOBA

- Član 122 -144 KZ BiH.
- Pravno lice, kako domaće tako i strano, je odgovorno za krivična djela počinjena na teritoriji BiH.
- Odgovornost pravne osobe ne isključuje krivičnu odgovornost fizičkih, odnosno odgovornih osoba za učinjeno krivično djelo.
- Odgovornost u vezi sa vlasništvom nad objektima, koje se koriste u svrhu trgovine ljudima rješena je kroz posebne odredbe Zakona o javnom redu i miru, koji propisuje zabranu prostitucije (odnosi se na seksualno iskorištavanje, a ne i na radnu eksploataciju (rad na crno).
- *Član 139. KZ BiH - Zabrana obavljanja određene djelatnosti pravnoj osobi*

KAZNA ODUZIMANJA IMOVINE

- *Član 133. KZ BiH- odgovornost pravne osobe - kazna oduzimanja imovine se može izreći za krivična djela s propisanom kaznom zatvora od pet godina ili težom kaznom.*
- *Pravnoj osobi se može oduzeti najmanje polovina imovine ili veći dio imovine ili cjelokupna imovina.*
- *U slučaju stečajnog postupka kao posljedice izrečene kazne oduzimanja imovine, povjeritelji se mogu namiriti iz oduzete stečajne mase.*
- *Član 134. KZ BiH – Kazna prestanka pravne osobe “kazna prestanka pravne osobe može se izreći ako je djelatnost pravne osobe u cjelosti ili u pretežnoj mjeri korištena za učinjenje krivičnog djela.*
- *Uz kaznu prestanka pravne osobe, može se izreći i kazna oduzimanja imovine.*
- *Uz izrečenu kaznu prestanka pravne osobe, sud će predložiti otvaranje postupka likvidacije.*
- *Iz ove imovine mogu se naplatiti i povjeritelji.*

Zakon o krivičnom postupku F BiH

- **Član 87- ZKP F BiH- Privremeno oduzimanje imovine radi osiguranja**
Sud može u bilo koje vrijeme u toku postupka donijeti na prijedlog tužitelja privremenu mjeru oduzimanja imovinske koristi koja se ima oduzeti po KZFBiH, mjeru zaplijene ili drugu neophodnu privremenu mjeru kako bi se spriječilo korištenje, otuđenje, ili rasplaganje tom imovinom.
- **Glava XVI – Imovinskopravni zahtjevi**
Član 207. ZKP F BiH - Imovinsko pravni zahtjev koji je nastao usljed izvršenja kaznenog djela raspraviti će se na prijedlog ovlaštene osobe u krivičnom postupku, ako time ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak.
2) Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništavanje određenog pravnog posla.

Privremene mjere osiguranja

- ***Član 202 ZKP BiH – privremene mjere obezbjeđenja imovinskopravnog zahtjeva nastalog usljed učinjenja krivičnog djela mogu se odrediti u krivičnom postupku po odredbama koje važe za izvršni postupak.***
- ***Rješenje donosi Sud na koje je dopuštena žalba o kojoj odlučuje vijeće.***
- ***Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.***

Naknada nematerijalne štete

- **Zakon o obligacijskim odnosima**
- (član 199-205 ZKP F BiH)
- *Primjenom ovog člana žrtvama pripada pravo na naknadu nematerijalne štete za pretrpljene fizičke, duševne bolove, zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava osobnosti, smrt bliske osobe kao i za pretrpljeni strah. Ovo se može zahtijevati od osoba koja je odgovorna za pričinjenu štetu.*
- *Kada su u pitanju naknade za žrtve trgovine, ovaj sustav zaštite veoma je neučinkovit. Zahtjevi za naknadu nematerijalne štete rješavaju se u građanskim parnicama tako da su žrtve u takvim postupcima izložene viktimizaciji.*
- *Zakon o obligacionim odnosima u članu 377 - utvrđuje potraživanje naknade nematerijalne štete prouzrokovane krivičnim djelom zastarjeva kad istekne vrijeme određeno za zastarjelost kaznenog gonjenja. Prekid zastarjelosti kaznenog gonjenja povlači za sobom i prekid zastarjelosti za naknadu štete.*

Zaključak:

- *Žrtvama moramo omogućiti vođenje i sudjelovanje u pravičnim sudskim postupcima (kažnjavanje svih počinitelja zločina/nasilja nad njima), pravo na pravično obeštećenje, što nikako ne bi trebalo utjecati na temeljnu socijalnu zaštitu i stvaranje mogućnosti za resocijalizaciju.*
- *Uspostaviti jedinstvene standarde u pristupu pružanja pomoći i zaštite žrtvi trgovine ljudima, uključujući i njihovo obeštećenje u smislu naknade kako materijalne, tako i nematerijalne štete koju su žrtve pretrpjele.*
- *Obavezno vođenje finansijskih istraga, radi oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom.*

Teze za raspavu

- Veoma je teško pružiti efikasnu pravnu pomoć i zaštitu u slučajevima trgovine ljudima u BiH na osnovu veoma komplicirane i neharmonizirane zakonske regulative koja je na snazi u BiH.
- Nedostatak političke volje, nedostatak znanja i iskustva, ali i brzina promjena stanja u oblasti koju pokriva relevantno nacionalno zakonodavstvo često dovodi do teškoća u primjeni zakona na način koji ne osigurava punu zaštitu osnovnih ljudskih prava.

Hvala na pažnji